

TOTALITAARNE ROMAAN

valalana

MARIUS IVAŠKEVIČIUS

TOTALITAARNE ROMAAN

Reekviem M-ile

2024

Tõlkinud Ilona Kivirähk ja Ene Paaver,
toimetanud trupp

Lavastaja → HENDRIK TOOMPERE JR

Kunstnik ja videokujundaja → EPP KUBU

Kostüümikunstnik → EUGEN TAMBERG

Valguskujundaja → PRIIDU ADLAS

Helilooja ja helikujundaja →

HENDRIK KALJUJÄRV

Operaator → FIDELIA RANDMÄE

Lavastaja assistent → OTT RAIDMETS

Etenduse juht → KADRI TAMMISTE

Eesti Draamateatri ja Vaba Lava
koostöölavastus.

Esietendus Eesti Draamateatri suures saalis
21. septembril 2024.

OSADES

Autor – ANDRES PUUSTUSMAA

Meister – TÕNU OJA

Jelena ja Margarita – ESTER KUNTU

Miša ja Peemot – KRISTO VIIDING

Korovjev – GERT RAUDSEP

Ural Tansõkbajev ja Stalin – TAAVI TEPLENKOV

Kuivav Araali meri

Marius Ivaškevičius ja Hendrik Toompere jr

Marius Ivaškevičius: „Mida teha demokraatlikul tolerantsel ühiskonnal, kui ta põrkub kõiki reegleid purustava brutaaalse totalitarismiga. Milliste relvadega võidelda, et me ise ei muutuks samasugusteks nagu nemad. Mul ei ole veel vastust. Kirjutan ja proovin endale ise vastata.”

Nõnda rääkis Leedu näitekirjanik Marius Ivaškevičius 2016. aastal oma näidendi „Väljaheitmine” lavastuse kavalehes ilmunud intervjuus. „Väljaheitmise” tõi Draamateatris lavale Hendrik Toompere jr ja pälvis selle eest lavastaja aastaauhinna.

Kaheksa aastat hiljem jõuab Marius Ivaškevičiuse ja Hendrik Toompere jr koostöö taas Eesti Draamateatri lavale. „Totalitaarse romaani” autor ja lavastaja teatri trepil lavastuse esimesel proovipäeval 16. augustil 2024.

NÄIDENDI SÜND

Ühe hea rahvusvahelise teatريفestivali kokkupanemiseks tuleb ära vaadata üsna üüratu kogus keskpärast või otse halba teatrit. Just sellisele väheüllatavale tõdemusele olime jõudnud 2022. aasta 14. septembri õhtuks. „Meie” tähendab Marius Ivaškevičius, Märt Meost ja mind, kes me kokku moodustame Vaba Lava poolt Narvas korraldatava Vabaduse teatريفestivali kuratooriumi. Istume pärast järjekordset kahtlast kunstielamust ühes Almatõ teemajas, poriseme omavahel poollõbusalt ja ootame Barzud.

8 Barzu on sõna otseses mõttes muljetavaldav inimene. Esimene kord kohtume temaga sama aasta varakevadel Dušanbes. Vaatame kohalikus Vene teatris mingit Ostrovski lavastust. Suur sõda Ukrainas on käinud veidi üle kuu. Lavalt plärtsub saali lärmakas guljanije, bajaan kääksub, mehed teevad kükkantsu. Praeguses kontekstis lausa vastikult agressiivne ja samas lame lavastus, aga tihkan saalist põgeneda alles siis, kui kohalik tuntuim lavastaja Barzu Abdurazzakov seda juba teinud on. Jõuan õue ja näen, kuidas selle väikest kasvu intelligentse mehe suust lendab süljelärakas põõsa alla. „Kas te nägite, mida nad meiega teevad?” küsib ta minu kui esimese ettejuhtunud piksevarda käest: „See on kohutav! Minu nimi on Barzu.”

Täpsemalt saan temast aru samal õhtul, kui meie triumviraat Barzu juhatusel Dušanbe kesklinnas jalutab. Kohalikud võimud on lammutanud mitu kvartalit vanalinna, sinna kerkivad uued valit-

sushooned. Ehitustanner on ümbritsetud kõrge planguga. Väravatele on kirjutatud „Meie ühise tuleviku nimel!” – vene ja hiina keeles. Jalutame ja Barzu räägib. Räägib pikalt sellest, kuidas tadžiki rahvas, kes on idapärslased ja kelle emakeeleks on farsi keel, kelle viljakate orgudega mägine maa meenutab paradiisi ja kes on andnud maailmale näiteks poeet Rumi – kuidas see rahvas on nüüd oma juurtest ära lõigatud, kuidas nad ei oska isegi oma emakeelt originaaltähestikus lugeda, kuidas imperialistlikud anastajad on tema rahvast teinud mankurdid, minevikuteadmise ja tulevikulootu- seta orjad, kelle ainuke soov on vältida lisavalu ja selleks teenida peremeest.

Barzu räägib palju lugusid. Mitte lihtsalt ei räägi, vaid lausa maalib sõnadega kujutluspilte. Ja igast tema sõnast ja lausest on näha, kuidas ta siiski loodab. Loodab, et Vene impeeriumi lagunemise järjekordne faas annab tema rahvale võimaluse end realiseerida, pakkuda maailmale midagi positiivset, midagi, mida ainult nemad saavad teha. Sest rahvad, kel pole maailmale enam midagi anda, kaovad. Kui ta meid järgmisel hommikul sufistliku valguseõnnistusega teele saadab, oleme juba sõbrad.

Nüüd aga, 14. septembri õhtul Kasahstani suurimas linnas hilineb Barzu meie kohtumisele. Me poriseme, sest festivalikorjereis on kestnud juba päevi, kuid seni igasuguse positiivse tulemuse- ta. Siis ta saabub. On veidi väsinud, kuid meiega kohtumine rõõmustab teda ja tema naeratus teeb omakorda meie tuju paremaks. Ja Barzu kõneleb taas.

Räägib, kuidas türannile on iga näidend kardetav, sest need kõik räägivad temast. Kui sa elad varju-poolal, kui sa paned toime alatusi, siis on iga teksti intriigi sinust, klassika on sinust, kõik on sinust, isegi „Kassi maja” ja „Kakuke” on sinust. Ja seepärast kardavad türannid teatrit. Ja just sellepärast tuleb teatriga jätkata. Nemad üritasid Tadžikistanis lava-le tuua „Mankurti” Ajtmatovi ainetel. Enne esietendust see keelati. Üks näitleja mõisteti terrorismisüüdistusega 10 aastaks vangi. Teised kaks läksid põranda alla. Aga õnneks jõudsid nad peaproovi üles filmida. Hiljem näitamegi seda filmi Narvas meie festivalil. Kui küsime, miks Barzu ise ei emigreeru ja pärast lavastuse väljatoomist Kasahstanist tagasi kodumaale Tadžikistani pöördub, räägib ta mõistukõne linnukesest ja metsapõlengust.

Kord puhkenud metsas tulekahju. Kõik loomad ja linnud pagenud. Vaid üks linnuke hakanud lähedalasuvast jõest nokaga kustutusvett tooma. Teised metsaelanikud imestanud: „Miks sa ei põgene? Kas sa ei näe, et su töö on mõttetu? Parem päästa oma nahk!” Linnuke öelnud: „Kui kunagi mu tund tuleb ja astun Jumala palge ette ja ta küsib: „Linnuke, mida sina tegid siis, kui mets põles?” siis ma vastan: „Tegin kõik, mis ma vähegi sain.”” Selle peale läheme Mariusega kahekesi välja suitsetama. Tegelikult on meile kõik juba selge, lihtsalt veel sõnastamata. Marius nendib, et siit me ilmselt festivalile liiga palju lavastusi ei leia. Kinnitan ja ütlen, et Barzu lood ja neist koosnev Barzu Lugu on palju huvitavam, kui siin nähtud teater. Marius tõdeb, et iga ta lugu on kui eraldi maal või

stseen. Ja mina, et meist, kolmest kuraatorist, on vaid üks näitekirjanik. Marius muheleb ja kahtleb, kas sellest saab midagi tulla ja pealegi pole Barzu sellega kindlasti nõus. Ma näen, kuidas talle see mõte meeldib.

Järgmist suitsu läheb Marius üksi tegema. Räägime Märdiga Barzule, et tema lood on kui tadžiki rahva unistused – kaunid, inimlikult arusaadavad, samas meie jaoks põnevas eksootilises raamistuses. Mis oleks, kui just nende põhjal näidend kirjutada? Barzu on sellisest vaatenurgast esmalt kohmetunud. Ütleb, et sel pole mõtet ja kes neid ikka üles hakkab kirjutama. Sel hetkel viitan akna taga hämaruses hõõguvale sigaretiotsale. Marius on ka Kesk-Aasia teatringkondades tuntud näitekirjanik ja ma näen, kuidas Barzu hetkega taipab ja sisemiselt nõustub. Eostamine on lõpule viidud. See juhtus 14. septembril 2022 umbes kell vee-
rand üksteist õhtul ühes Almatõ tšaihanaas.

Järgmisel päeval teeme Barzuga 3,5-tunnise Urmas Oti stiilis videointervjuu. Ja igal selle reisi järgneval päeval arutame Mariusega õhtuse konjakiklaasi taga talle avanenud võimalust. Luua kirjandusteos meie ja järgmiste põlvkondade jaoks ühest olulisemast ajaloo perioodist, mida me ise just praegu elame. Tuleviku ajaloo õpikutes on sellest heal juhul lehekülj või paar, kus kirjas, et Vene impeeriumi sobimatus kaasaegsesse maailma tekitas kasvavaid pingeid, mis lahvasid suureks sõjaks 2020ndatel, põhjustades kannatusi kõigile tema naabritele. Ja loodetavasti, et selle tulemusel

impeerium lagunes ning tema haarmete lõdvenemine andis paljudele rahvastele uue võimaluse vabalt hingata.

Aga meie oma praegu 40–50 aasta vanuste läänemerekarva silmadega tajume toimuvat väga mitme nurga alt. Toimuvat ja iga inimese rolli selles. Näeme, kuidas seesama kurjus ikka ja jälle pead tõstab. Ja kuidas ta parimaid meist proovile paneb. Üritades murda kas vaimu, keha või mõlemat. Ja kuidas mõned meist hoolimata kõigest valivad selle linnukese tee. Andes nii usku, lootust ja armastust kõigile.

Allan Kaldoja

Vaba Lava nõukogu esimees

„Totalitaarse romaani“ esmaettekannet oli lavastatud lugemine 15. augustil 2023 Vabaduse festivalil Narva Vaba Lava teatrikeskuses, lavastaja Hendrik Toompere jr, kunstnik Epp Kubu, valguskujundaja Priidu Adlas, videokujundajad Epp Kubu ja Tauno Makke, osades Tõnu Oja, Gert Raudsep, Kristo Viiding, Ester Kuntu, Andres Puustusmaa, Gundars Āboliņš (Riia Uus Teater).

Tõlkes on kasutatud tsitaate Mihhail Bulgakovi romaani „Meister ja Margarita“ tõlkest (Maiga Varik ja Jüri Ojamaa), Ossip Mandelštami luuletuse „Kremlis mägilane“ tõlkest (Märt Väljataga, Vikerraadio 1988, nr 9) ja Vladimir Majakovski luuletuse „Luuletus Nõukogude passist“ tõlkest (Felix Kotta, „Luuletusi ja poeeme“ 1980).

14.09.2022 Almatõ tšaihanaas. Vasakult Allan Kaldoja, Marius Ivaškevičius, Märt Meos, Barzu Abdurazzakov.

MIKHAIL BULGAKOV

(1891–1940)

Mikhail Bulgakov sündis Kiievis, kus tema isa oli Teoloogilise Seminari õppejõud. Esimese maailmasõja ajal astus Bulgakov vabatahtlikuna Punase Risti teenistusse ning lõpetas 1916. a Kiievi Ülikooli arstiteaduskonna. Vene kodusõjas võitles ta valgete poolel. 1919. aastal otsustas ta loobuda meditsiinist kirjanduse kasuks ning kolis 1921. a Moskvasse.

Romaan „Valge kaardivägi” (1925, ee 1987) kujutas ilmse poolehoiuga valgeid ohvitseri Vene kodusõja ajal ja sai terava kriitika osaliseks, kuna seal puudus kommunistist positiivne kangelane. Näidendit „Turbinite päevad” mängiti 1926. a suure menuga, kuid keelati võimude poolt kiiresti ära. Bulgakovi teosed olid lugejate seas väga populaarsed, kuid Nõukogude režiimi ilmse kriitika tõttu oli tal 1930. aastaks oma loominguga avaldamine praktiliselt keelatud. Stalin lükkas tagasi Bulgakovi taotluse emigreeruda. Moskva Kunstiteatris töötades kirjutas Bulgakov tragöödia Molière’i surmast „Härra de Molière’i elu” (ee 1978), mis 1936. a seitsme etenduse järel ära keelati. 1930. aastatel kirjutas ta lõpetamata autobiograafilise jutustuse „Teatriromaan” (ee 1966) Moskva Kunstiteatri elust. „Meistri ja Margarita” peategelased on Saatana alter ego Woland ning temale vastanduv Meister, represseeritud kirjanik, kes pannakse hulumajja Jeesuse eluloo kirjutamise eest. Bulgakov suri teadmiseks, et teost ei avaldata.

JELENA: 1934. aasta. 6. märts. Meie uus aadress: Moskva, Naštšokinski põiktänav 19, maja number kolm, korter 44.

MIŠA: Suurepärase maja, ma vannun! Kirjanikud elavad üleval, all, taga, ees, kõrval. Jumal küll! Tuleks juba kiiremini kevad. Unistan sellest, kuidas ma rõduukse lahti teen.

„Totalitaarne romaan”

Kirjanike maja Moskvas Lavrušinski põiktänavas. Eliitkorter selles Stalini soosikute majas jäi Bulgakovile unistuseks.

„Meistri ja Margarita“ poolelioleva käsikirja hoidis alles ning toimetas seda pärast autori surma Bulgakovi kolmas abikaasa Jelena Bulgakova (1893–1970), tema elu lõpukümnendi suur armastus. Nad tutvusid 1929. a, mõlemad olid siis abielus, kuid lahutasid eelneva kooselu ja abiellusid 1932. Jelena pühendus täielikult Bulgakovi toetamisele ja pidas ka 1933–1940 põhjalikku päevikut nii nende argielu kui ka ajastu kultuuripoliitiliste sündmuste kohta. „Meister ja Margarita“ avaldati Nõukogude Liidus alles 1967–1968, sedagi tseenseeritud kujul ja osade kaupa ajakirjas. Raamatuna ilmus see esmakordselt vene keeles Pariisis 1967 ja tõlgituna Eestis 1968.

„BATUM“

Mõte kirjutada näidend Stalinist tekkis Bulgakovil 1936. aastal, süvenenult kirjutama asus ta 1939. a. Moskva Kunstiteatris hakati „Batumi“ juba lavale tooma, kuid Stalin keelas selle viimasel hetkel ära. „Mis Jossifile ei meeldinud? Arvatud on paljut. Tõenäoline, et Bulgakov oli valinud käsitluseks kõige ebasobivama perioodi Stalini elust, aja, mis siiani sigitab ajaloolastes salapärasid küsitavusi. Kahtlustatakse, et noor Soso-nimeline põrandaalune võis teenida hämaralt kahte peremeest, nii revolutsionääre kui ohrankat. Stalin ei himustanud, et hakatakse selles asjas sorima. Võibolla ei meeldinud talle ka, et teda näidatakse verisulis noorena. Ehk see oleks murendanud ta türanni-aurat. Ei olnud talle meele järele võibolla, et kirjanikud hakkavad talle suhu panema vaba teksti. Ei saa ju ometi Stalin Kunstiteatri lavalt hüüda, nii nagu Bulgakov soovis: „Kuidas ma võin naist võtta, kui mul pole korteritki?“ Rahvas hakkab liialt omasuguseks pidama. Näidend kukkus aega, mil Stalin juba ihales, et teda ühemõtteliselt jumalikustataks. Kuid Stalinis võis pesitseda ka hirm Bulgakovi teksti ees. Suure kirjaniku sõna peidab alati salasõnumit, mida ta võibolla isegi ei aima. Kui Vanglaülem heidab Stalinile näidendis näkku: „Uu, neetud deemon...“, siis elavneb ja hakkab kirjanduslikult mängima ju kogu Bulgakovi demonoloogia, assotsiatsioonid pääsevad lendlema kui vampiirid, kogu Bulgakovi kirjutatu keerleb äkki nõiatantsus.“ (Vaapo Vaheri järelsõnast „Batumile“ (tõlkinud Veronika Einberg), 2003)

DMITRI ŠOSTAKOVITŠ (1906–1975)

20. sajandi üks maailma tunnustatumaid heliloojaid kuulutati rahvavaenlaseks ja formalistiks, kui tema ooperi „Mtsenski maakonna leedi Macbeth“ kohta ilmus 28. jaanuaril 1936 Pravdas hävitav artikkel „Tohuvabohu muusika asemel“. Arvatakse, et selle kirjutise taga seisab Stalin isiklikult, kes oli käinud eelmisel päeval etendust vaatamas. Ajal mil paljud kunstnikud tapeti ja küüditati mis tahes väljamõeldud süüdistuse ettekäändel, hoidis Stalin mõnda loojat julmas sõltuvuses oma „armulikkusest“, mis tähendas pillutamist alanduste ja hirmu ning näpuotsaga jagatud halastuse vahel. Muusikat ei tellitud, töökohtadelt vallandati, sissetulekut ja avaldamisvõimalust polnud – kuid hing jäeti sisse ja noodipaber alles. Teine avalik hukkamõist, põrustav kriitika nõukogude heliloojale kohatute teoste pärast toimus 1948. aastal Heliloojate liidu kongressil. Šostakovitš oli sunnitud kirjutama kroonupatriootikke teoseid – aga taas, et ta jäeti ellu, oli siiski võimalik luua ka muud, sahtlisse, loomingut jätkata, mida ta õnneks suutis. Sula-aastatel Šostakovitš rehabiliteeriti ja ta oli nõukogude kultuurihierarias kõrgel kohal.

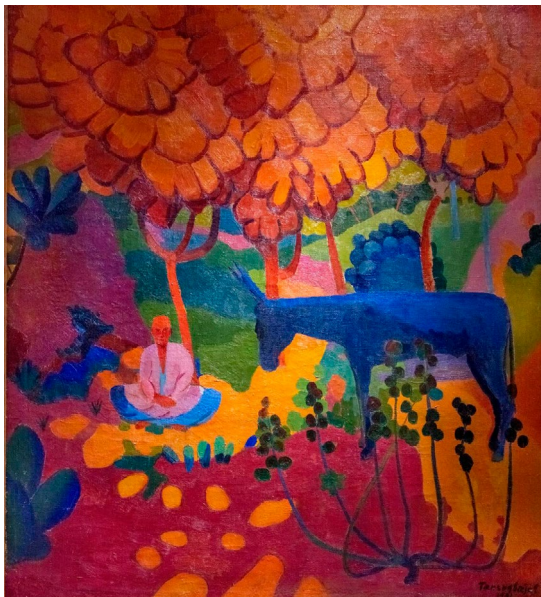
Hävitav vastukaja Šostakoviči ooperile „Mtsenski maakonna leedi Macbeth“ 28. jaanuaril 1936 Pravdas, pealkirjaga „Tohuvabohu muusika asemel“.

URAL TANSÖKBAJEV (1904–1974)

Kasahhi päritolu Usbekistani kunstnik Tansökbajev oli nooruses mõjutatud vene avangardist ja prantsuse impressionismist, selle intensiivsest värvitunnetusest ja individuaalse taju rõhutamisest. Ta otsis ekspressiivseid väljendusvahendeid, tema noorpõlve maalide värvimaailm on külluslik, dekoratiivne, temperamentne. Nende tööde alusel nimetati teda Usbeki juhtivaks koloristik. 1930. aastate portreedes ja autoportreedes ta eksperimenteerib julgelt, isikupäraselt. Ta tegi ka lava- ja kostüümikujundusi ooperi- ja balletilavastustele. Suure Terrori aastad mõjutasid aga tema loomingu sügavalt. Pärast 1937. aastat pöördus ta nn sotsialistliku realismi poole. Peamiseks žanriks sai traditsiooniline maastikumaal ja teda tunnustati kui „õige tee“ leidnud kunstnikku, „stepi ja uudismaa laulikut“, ja tema varasem pulbitsev looming kuulutati eksiteeks. Ta pälvis NSV Liidu rahvakunstniku ja Usbeki NSV rahvakunstniku aunimetuse, samuti Lenini ordeni. Tänapäeva Usbekistanis on asutud koostöös rahvusvaheliste ekspertidega uurima, restaureerima ja ajalootundlikult mõtestama Tansökbajevi väga rikast pärandit. Tema viimases elukohas Taškendis on avatud memoriaalmuuseum. Väga palju väärtuslikke varajasi töid on hoiul Savitski muuseumis Nukusis.

„Autoportree“

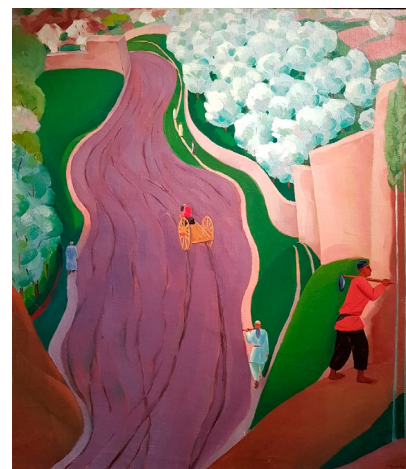
„Karmiinpunane sügis“

„Hondz Kent“

„Mägiauul“

„Maal“

IGOR SAVITSKI (1915–1984)

Ukrainas sündinud poola-vene-juudi päritolu kunstnik ja kollektsionäär jõudis 1950. aastal Ho-rezmi arheoloogia- ja etnograafiaekspeditsiooni liikmena Karakalpakiasse ning jäi Nukusi elama. 1957–1966 õnnestus tal seal koguda erakordselt väärtuslik rahvakunsti ja etnograafiliste esemete kogu ning veenda kohalikke võime etnograafia- ja kunstimuuseumit asutama, mida 1966. aastal tehti-gi. Seejärel keskendus Savitski Kesk-Aasia kunst-nike töödele – varajasetele, keelatud, kunstnike endigi poolt hiljem unustatud või maha salatud avangardkunstile, mis Stalini ajast alates oli põlu all või keelatud. Ta julgustas kunstnikke ning nende pärijaid neid vanu töid väärtustama, säilitama, avalikkuse ette tooma. Postuumselt (2002) omis-tati Savitskile Usbekistani riiklik orden ning 2010. a tehti temast dokumentaalfilm „Keelatud kunsti kõrb“ (Savitski tekste loeb Ben Kingsley).

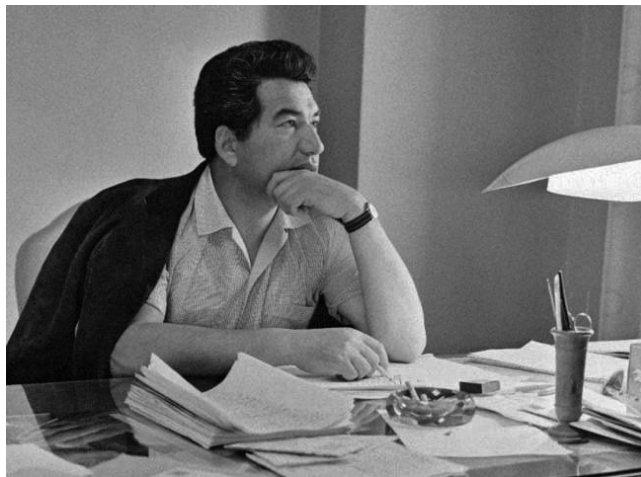
Karakalpakkia Riiklikku Igor Savitski nimelist Kuns-timuuseumit Nukusis ehk lihtsalt Nukusi kunsti-muuseumit on nimetatud Louvre'iks kõrbes. 2009. a soovitasid New York Times ja Herald Tribune oma kunstigurmaanidest lugejatel – „keda on ras-ke üllatada“ – külastada enne surma Nukusi muu-seumi (viidates Ilja Ehrenburgi kuulsale ütlusele „Näha Pariisi ja surra“). Seal on Kesk-Aasia suurim kunstikogu, suurepärase etnograafiliste esemete kollektsioon, kuid iseäranis kuulus on see Savitski algatusel loodud 1920.–1930. aastate avangard-kunsti kogu poolest. Samuti on seal märkimisvää-rne kogu 1960. –1970. aastate underground-kunsti, autoritelt, kes (eluajal) ei pälvinud ametlikku tunnustust ja keda süüdistati dissidentluses. Ainuvalitseva sotsialistliku realismi ajastul olid nad väljaheidetu staatuses. Metropolidest kauges ja rahvusvahelisest kunsti-elust üsna isoleeritud Nu-kusis oli võimalik aga neid töid koguda ja kunstni-kele minimaalset toetust pakkuda. Mitmed kunst-nikud, kes tegutsesid nõukogude ajal riiklikult sunduslikus peavoolus, on tänu Nukusi muuseumi kogudes leiduvatele varajastele töödele pälvinud postuumselt uut mõistmist ja tunnustust.

Nukusi kunstimuuseum.

TŽONGŌZ AJTMATOV (1928–2008)

Lapsena elas Tžongŏz Ajtmatov koos perega nomaadielu nagu tollal paljud kirgiisid ja käis varasest teismelisest alates tööl. 1937. aastal saadeti ta isa koonduslaagrisse ja aasta pärast tapeti süüdistatuna kodanlikus natsionalismis. Sõja ajal töötas ta kohalikus külanõukogus abilisena, hiljem loomakasvatuses ja samal ajal õppis seda ala Kõrgõzstani põllumajandusinstituudis. Siis vahetas ta valdkonda ja läks Moskva Gorki-nimelisse kirjandusinstituuti, lõpetamise järel töötas kaheksa aastat ajalehe Pravda Kõrgõzstani korrespondendina. Ta kirjutas nii kirgiisi kui ka vene keeles (alates 1966 vene keeles). Kirjanikuna debüteeris ta 1952. a, läbimurdeteos „Džamilja“ ilmus 1958 (ee 1960). 1963 pälvis ta Lenini preemia ja hiljem ka NSV Liidu riikliku preemia. Peateos, romaan „Ja sajandist on pikem päev“ ilmus 1980. Tsensuur kärpis küll

välja pikki lõike, ent totalitaarse süsteemi kriitika jäi kõlama. Eesti keeles ilmus romaan 1983, peatselt lavastati Eestis teose dramatiseering Eesti Draamateatris (lav Evald Hermaküla) ja Ugalas (lav Kalju Komissarov). 1987. a ilmus romaan „Tapalava“ (ee 1989). Pärast Nõukogude Liidu lagunemist oli Ajtmatov Kõrgõzstani esindaja Beneluxi maades, Prantsusmaal, NATO ja UNESCO juures.

VSEVOLOD MEIERHOLD (1874–1940)

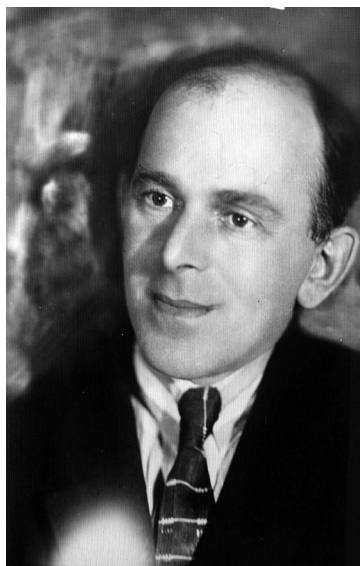
Vene teatrilavastaja ja -teoreetik, kelle avangardistlik looming mõjutas kogu maailma teatrikunsti. Teda paelus sümbolism, tinglik teatriesteetika, ta kasutas uuel värskel moel commedia dell'arte võtteid lavastas kaasaegsete avangardistlike autorite teoseid, eksperimenteeris ekspressiivse füüsilise näitlejatehnikaga. Ta juhtis 1920–38 Moskvast oma teatrit ja kaitses – ka Suure Puhastuse aastatel – avalikult loominguvabadust. Meierholdi teater suleti 1938. aastal kui „nõukogudele inimestele võõras nähtus“. 1920.–1930. aastate Meierholdi teatri kohta on öeldud, et seda ei saa vaadelda ilma tema olulisima näitleja Reichita, kes tegi kaasa suure lavastaja otsingud biomehhaanikast sügavama psühholoogilisuseni. Meierhold vahistati juunis 1939 ja tapeti pool aastat hiljem NKVD-s, kui piinamisega oli talt välja pressitud valetunnistus Briti ja Jaapani spiooniks olemise kohta. Ta rehabiliteeriti täielikult 1955. a.

ZINAIDA REICH (1894–1939)

oli Vene näitlejanna ja Meierholdi viimane abi-kaasa, tema oluline loominguline kaasteeline laval ning üks tema teatri staare, kuni teater Stalini käsul suleti. Teda pussitati sadistlikult omas kodus, paar kuud pärast Meierholdi vahistamist. Nende Moskva korter anti NKVD juhi Beria autojuhile. On arvatud, et Beria korraldas selle mõrva karistusseks, sest näitlejanna oli erakordselt populaarne ja julgete väljaütlemistega – näiteks et kui Stalin ise kunstist aru ei saa, küsigu Meierholdi käest.

OSSIP MANDELŠTAM (1891–1938)

oli vene luuletaja ja esseist. Tema luule oli sümbolistlik, Mandelštam kirjutas koos mõttekaaslastest poeetidega moodustatud akmeistide rühmituse manifesti (1913). Samal aastal ilmus ta esimene luuleraamat. 1920. aastatel keskendus ta esseistika, kriitikale, lühiproosale ning oli viljakas tõlkija. Pärast Stalinit solvavat epigrammi arreteeriti ta 1934. aastal ja saadeti pagendusse Põhja-Uuralitesse. 1936. a kirjutas ta „Oodi Stalinile“, lootes end nõnda „vabaks osta“ edaspidisest tagakiusamisest, mõistagi polnud sellest abi ning Suure Puhatuse laines arreteeriti ta 1938 uuesti ja mõisteti Kaug-Ida vangilaagrisse, süüdistatuna kontrrevolutsioonilises tegevuses. Teel Vladivostokki suri Mandelštam tapivanglas.

Ossip Mandelštam

KREMLI MÄGILANE

Ei tunne me jalge all maad, meie häält
pole kuulda ka kümne sammu päält,
ent kus läbi saab sosinaga,
Kremlis mägilast räägime taga.

Kui rasvunud tõugud on sõrmed tal,
sõnad õiged kui sangpommi raske metall,
muie prussakavuntside äärtel
ja hiilgus ta saabaste säärtel.

Ta ümber on koos inimvärdjatest
peenkaelsete nuhkide teenekas mest.

34 Uks siutsu, üks niutsu, üks puhib,
tema ühmab ja viipega juhhib.

Ta käskusid jagab kui naelasid taoks —
kord makku, kord näkku, kord pähe. Ta jaoks
ülim rõõm on, kui ohver suri;
on jäme osseedi turi.

1933

Emomali Rahmon (1952)
on Tadžikistani president
alates 1994. aastast. 2015
jõustus Tadžikistanis seadus
„Rahu ja koosmeele aluse-
panijast – Rahvuse Juhist“,
millega Rahmon sai eluaeg-
se staatuse Rahvuse Juhina.

**Türkmenbaşy ehk
Saparmurat Nijazov
(1940–2006)**
oli Türkmenistani president
1990–2006, üks jõhkramaid
tänapäeva diktaatoreid, kes
ränkade inimõiguste rikku-
mise hinnaga ehitas üles
totaalse isikukultuse ja pro-
paganda masinavärgi ning
omastas miljardite dollarite
väärtuses riigi vara.

35

**Arkadag ehk Gurbangulō
Berdōmuhamedov (1957)**
oli Türkmenistani president
2006–2022. Alates 2022.
aastast on presidendiks
tema poeg Serdar Berdō-
muhamedov (1981).

lavastusala juhataja Mikk Lagemaa
pealavameister Oskar Irve
lavameistrid Märt Päev, Martin Sakur, Villi Vernik,
Joosep Pihl
valgusala juhataja Priidu Adlas
valgusmeistrid Liina Talvend, Raido Talvend
heli- ja videoala juhataja Tauno Makke
helimeister Taaniel Pogga
videomeister Ann Einberg
grimmiala juhataja Siiri Lauri
grimeerijad Marit Pruul, Kristel Kärner, Reet Laur,
Lore Sõerunurk
kostüümiala juhataja Piret Tang
õmblejad Marvi Idol, Urve Lerman, Inge Vagiström,
Jana Volke, Enna Jürine
kostüümilao hoidja Kadri Varblane
riietajad Kayre Pärnpuu, Jaanika Idvan, Kaja Edovald,
Annely Pahman
lavastusjuht Andres Bergström
dekoratsioonide teostajad Toivo Sakk, Juho Kokamägi,
Andrus Muuga, Lea Ojam
rekvisiidiala juhataja Karin Tetsmann
kavalehe koostaja Ene Paaver
kavalehe proovifotode autor Epp Kubu
plakati foto autor, plakati ja kavalehe kujundaja
Andra Seepter
kunstiline juht Hendrik Toompere jr
teatrijuht Rein Oja

Peatoetaja

Toetajad

Partnerid

AMSERV

BIODERMA
LABORATOIRE DERMATOLOGIQUE

PRO BEAUTÉ

Teatri tegevust rahastab

KULTUURIMINISTEERIUM

Teatri pileteid müüb

